

# PARTICULARITĂȚI STILISTICE ALE SPECTACOLELOR “REVIZORUL” PE SCENA CHIȘINĂUIANĂ

*Elfrida COROLIOV*

## STYLISH PECULIARITIES IN THE PERFORMANCES INSPECTOR GENERAL (REVIZOR) IN THE THEATRES OF CHISINAU

*In this article during the analysis of the styles  
peculiarities of the performances Inspector General  
by N.Gogol in the theatres Pushkin (1950, 1972),  
Ionesco (1997), Chehov (2009) is portraying human  
greed, stupidity, and the deep corruption of powers  
in different years in Moldova/*

Stilul psihologic, fantastic-grotesc al comediei lui N.Gogol, mai bine de un secol și jumătate, sub influența tradițiilor cultural-istorice, a condițiilor sociale, precum și a individualității regizorilor, actorilor și pictorilor-scenografi relevă, prin multiple aspecte, avariția și corupția

Comedia lui N.Gogol “Revizorul” era privită de critica din anii ’50 ai secolului XX ca o armă puternică “în lupta cu despotismul și stupiditatea autocrației țariste” (1). Montarea piesei la Teatrul muzical-dramatic moldovenesc a fost considerată un eveniment important în viața culturală a republicii.

A.Lupan a apreciat la înalta-i valoare rezultatul muncii regizorului D.Bondarenco, căruia “i-a reușit să dezvăluie corect conținutul social al piesei...”. În centrul spectacolului s-a aflat Primarul în interpretarea lui E.Ureche, “însurit în rele”, un burbon hâtru și crud, care a reprodus esența respingătoare a conducătorului orașului țarist – lingușitor și corupt, un om care încalcă interesele poporului simplu” (2). O caracteristică acemănătoare a chipului creat de E.Ureche semnează și B.Trubețkoi. “... În fața noastră apare “un adevărat escroc al escrocilor”, capul acelei bande de birocrați, de conțopiști care jefuiesc poporul, fără a fi pedepsiți. Este grosolan ca un dobitoc, ignorant care își apleacă slugarnic gâtul său de bou în fața revizorului, dar, în același timp, impertinent, încrezut în sine în relația cu subalternii...” (3).

Stilul spectacolului a fost determinat, în mare măsură, de decorațiile și costumele lui A.Șubin, prin care este reconstituită în cel mai meticolos mod epoca lui N.Gogol, fapt ce s-a bucurat de aprecierea criticilor (4). Actorilor, de asemenea, li se cerea un joc realist.

Montarea de către A.Băleanu a “Revizorului”, sub conducerea artistică a lui V.Cupcea, în 1972, la Teatrul moldovenesc muzical-dramatic, a fost un eveniment important în viața culturală a Chișinăului. Începând cu anii ’60, în presa sovietică s-au declanșat discuții aprinse despre “o nouă lecturare a clasicilor”, înnoirea formelor scenice, introducerea simbolisticii. În acest context, “Revizorul” lui N.Gogol a devenit una dintre piesele cele mai frecvent montate.

Pentru N.Rojkovskaia și V.Rojkovski aspectul principal în spectacol era transfigurarea caracterelor și dezvăluirea prin aceste caractere a semnificației acțiunii scenice. Esența comicului în piesă, după ei, era “crența naivă a eroilor în existența sa pământescă” (5). Stilul acestui spectacol a fost determinat, într-o anumită măsură, de scenografia lui A.Șubin. Conotația ștregară a cititului “în mazăre”, împrăștiată pe pereți, pe mobilă, pe fundalul cu reprezentarea grafică a provinciei județene, predispușea spre receptarea unei comedii vesele. Scara înaltă din casa Primarului oferea posibilitatea de a juca scene de comedie pe diferite nivele ale scenei. Scenografia a devent astfel centrul de prezentare a unui caracter și centrul stilistic al spectacolului. E vorba de Hlestakov în interpretarea lui V.Rusu. După cum scrie G.Danilova, pentru actor “acest rol a creat posibilitatea unei inovații cu adevărat uimitoare, virtuoză”, el reușind, “în policromia culorilor, a diverselor momente comice, a unor trucuri amuzante, a detaliilor, să învie geniala caracteristică pe care Gogol i-a dat-o lui Hlestakov” (6).

În același timp, tratarea rolului Primarului i s-a părut criticului discutabilă. “E.Ureche îl arată pe Primar la începutul spectacolului prea încrezut în sine, un om care judecă la rece, pe care vestea despre sosirea revizorului nu l-a speriat și nu l-a alarmat, de parcă el are pentru asemenea cazuri un plan deosebit, magic-salvator. E greu să crezi că un asemenea Primar putea să-l ia drept revizor pe Hlestakov – V.Rusu: prea este evidentă nimicnicia acestui jalnic șiret cu cilindrul căzut pe nas, care, cu genunchii tremurând de frică, s-a pitit lângă ușă. Mai convingător e Primarul - E.Ureche în scenele finale, când mai întâi zboară pe aripile visului, iar apoi zboară în jos ..., își pierde cumpătul. Și necontenita lui “călcare în picioare” a liberalilor, pe neprins de veste, trece în dans...” (7).

N.Rojkovskaia și V.Rojkovski îl descriu pe Primar “cu același păr tuns scurt, care încărunește”, bine făcut și înalt, înzestrat cu un caracter viu și complicat. “Acest om viguros, plin de o forță nestăpănită, este moale, bun, gingaș, încât pentru o clipă, sub fascinația sa, cade nu doar Osip, ci și spectatori din sală. Este naivă și nemărginită crența lui în exclusivitatea propriului său destin” (8).

O asemenea interpretare a Primarului ca tipaj psihologic este susținută de jocul actorilor care au interpretat rolurile cinovnicilor. N.Danilova a relevat diversitatea caracteristicilor pe care le-au dat acești actori personajelor sale. În același timp, ea și-a expus dorința ca, “în conformitate cu piesa, relațiile în “clanul” cinovnicilor să fie mai complicate, mai controversate”. În opinia aceluiași critic, “din cauza unor asemenea erori, montarea “Revizorului” a pierdut întrucâtva din profunzimea sa, din satiră” (9).

Stilul scenografic realist, cu accente metaforice, în care s-au înscris personajele create în stil psihologic, a și determinat stilul de comedie al spectacolului, jucat în genul unei comedii de caractere.

Montarea “Revizorului” în anul 1997 de către P.Vutcăruș s-a dovedit a fi una de mare actualitate. Pentru a anunța vestea foarte neplăcută: “La noi vine revizorul!”, Primarul a chemat cinovnicii nu în casa sa, cum e la Gogol, ci în saună. În scenografia constructivistă a lui E.Elița, sauna apare prin rafturile cunoscute de la baie.

(În următoarele scene, din scările ce se mișcă vor apărea debaraua hotelului unde s-a oprit Hlestakov, scara în casa Primarului, ca simbol al înălțării și al căderii).

În aburul și fumul saunei, pe neașteptate apare în fotoliu Anton Antonovici Scvoznik-Dmuhanovski (A.Cozub) – un bărbat bine făcut, cu un lanț gros de aur la gât și o panglică tricoloră încununată cu un ciucure de aur, fapt ce sublinia importanța deosebită a personajului. Sub miaunatul dulceag general, mătăhăind încontinuu cu ștergarul, el a făcut să joace în jurul său toată această clientelă semibeată. Masa ce se mișcă spre el, pe care stă o fată cu picioarele desfăcute, devine tribuna de la care declară neplăcuta noutate: “La noi vine revizorul”. Atmosfera lumii interlope definește astfel stilul vieții celor sus-puși.

Relatarea Primarului nu i-a făcut pe cinovnici să împietrească, cum e în piesa lui Gogol. Dimpotrivă, noutatea adusă de Primar, care seamănă cu capul unei bande, a stârnit o panică generală. Pe melodia cântecului “Моя Марусечка, а жить так хочется”, ei au făcut o adevărată orgie? De parcă o putere necurată i-a pornit, cu ligheane și ștergere, într-un joc disperat (maestru de balet A.Doni). Manifestarea puterii necurate în diferite chipuri în scenele următoare a cufundat spectacolul într-o atmosferă fantasmagorică, plină de straniețate, ceea ce era în deplină concordanță cu stilul comediei lui Gogol.

În debaraua hotelului, sub scară, Primarul parcă a înnebunit când l-a luat pe meschinul Hlestakov – V.Druceu drept o persoană importantă — de revizor. Schimbarea lui Hlestakov în ceva neverosimil s-a început din acel moment când însuși Primarul a intrat în casa lui Hlestakov pe o masă albă, de parcă era pe un cal alb. Îmbrăcat într-o haină scumpă, cu poale lungi, de culoarea mălinului, în mâini ținând două evantaie, amintea de o păpușă japoneză. Dar când prin salutul general al dansului de mâini și de capete el a pășit pe scara ce duce în sus, îmbrăcăminte lui s-a prefăcut într-un frac cu falduri neverosimil de lungi. În jos, pe scări Hlestakov pășea ca o pop-vedetă pe muzică de tango. Totuși, pantalonii negri de lac, cilindrul negru și ochelarii negri îi confereau o alură de mister.

Stilul constructivist al decorațiilor, în concordanță cu glamurul costumelor, jocul de farsă și grotesc al actorilor și dansurile-pop, cufundate într-o atmosferă fantasmagorică a acțiunii scenice, au apropiat spectacolul de stilul comediei lui N.Gogol și, în același timp, l-au îndepărtat prin eclecticismul radical al epocii postmoderniste.

În anul 2009 a avut loc premiera spectacolului “Revizorul” la Teatrul dramatic rus “A.P.Cehov”, dedicată împlinirii a 200 de ani de la nașterea lui N.V.Gogol. În centrul spectacolului, după conceptul regizorului I.Șaț, se află Hlestacov, o figură diabolică. Interpretul rolului C.Haret, înzestrat cu o energie explozivă, îndreaptă ușor această energie spre victimele care nimeresc în mreaja lui. Stilul său de seducere acționează magnetic fără greș asupra cinovnicilor paralizați de frică. Impertinentul și șmecherul Osip, sluga lui Hlestacov – D.Koev, este sprijinul său.

Nu e de mirare că în imaginația Primarului – G.Zuev, un tip fără voință, vlăguit, gonit în carcana propriei frici, nulitatea s-a transformat în diavol cu coarne roșii. Stilul convențional-metaforic al scenografiei, cu podiul subțire,

rotund în mijlocul scenei, cu porți strani roșcate care se deplasează pe scenă, înfățișarea pe un fond spălăcit a unei clădiri imense din Petersburg, lăsată pe-o parte, sugerează conștiința fragmentată a locuitorilor din orașul lui Anton Antonovici-Dmuhanovski – potențiale victime ale influențelor exterioare (pictor V.Vasilachi).

În montările “Regizorul” pe scenele teatrelor moldovenești din anii ’50, ’70, ’90 ai secolului XX și în primul deceniu al secolului XXI, precum și în multe alte spectacole din diferite țări, marea comedie nu s-a deshis în toată amploarea sa. Totodată, maniera stilistică a acestor spectacole reflectă timpul în care au fost realizate și individualitatea artistică a regizorilor.

În anii ’50, în sarcinile artei teatrale intra afirmarea valorilor morale, “lupta cu rămășițele moralei burgheze în societatea socialistă prin intermediul reflectării caracterelor tipice în împrejurări sociale tipice. În spectacolele lui D.Bondarenko, adept consecvent al realismului socialist, care a montat spectacolele în stilul reflectării veridice a realității, elementele fantastice în comedia lui N.Gogol nu au fost luate în seamă.

Montarea “Revizorul” de către A.Băleanu și V.Cupcea în anii ’70, în stilul unui realism psihologic, când prezenta interes o mai fină pătrundere în psihologia omului, a accentuat rolul convenționalului în aspectul exterior al spectacolului, dar nu predispucea spre întruchiparea scenică a fantasticului gogolian.

În spectacolul “Revizorul” de P.Vutcărau, stilistica gogoliană a fantasticului straniu, în colaborare cu jocul de grotesc și farsă al actorilor, a acoperit cu un văl tipurile și caracterele umane descrise în comediiile lui N.Gogol. La sfârșitul sec.XX, în epoca afirmării postmodernismului, odată cu transformarea personalității umane într-o oarecare construcție fragmentară, asemenea caractere și tipuri au decăzut din rândul categoriilor actuale. Spectacolul a fost perceput ca o satiră actuală.

În stilul ironic-obosit al spectacolului lui I.Șaț, montat în primul deceniu al sec.XXI, s-a reflectat viziunea tristă, lipsită de bucurii asupra vieții.

Astfel, timp de 170 de ani, taina impenetrabilă a “Revizorul” continuă să suscite cercetătorii, regizorii, actorii. La fiecare nouă montare timpul își găsește o nouă reflectare, ca într-o oglindă fermecată. Epigraful lui N.Gogol la “Revizorul” – “N-ai ce te supăra pe oglindă, dacă mutra ți-e strâmbă” – atrage prin misterul cunoașterii vieții,

#### Note

1. Лупан А. «Ревизор». Премьера Молдавского музыкально-драматического театра. În: Советская Молдавия. 1950. 29 марта.

2. Idem.

3. Трубецкой Б. «Ревизор». (Спектакль Молдавского музыкально-драматического театра). În: Советская Молдавия. 1952. 4 марта.

5. Idem.

6. Виноградов М. Ынкэ ун спор ал Театрулуй молдовенеск.//Молдова социалистэ. 1950. 26 мартие.

7. Рожковская Н., Рожковский В. Театр зажигает огни. Кишинев. 1976. С.12-15.

8. Данилова Г. Нескончаемое поле души.// Театральная жизнь. 1973. №21. С.22.

9. Idem.